

Проблематика проведення судових товарознавчих експертиз з оцінювання домашніх тварин під час воєнного стану

Ірина Найвер,

канд. техн. наук, Львівський НДЕКЦ МВС України, м. Львів, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1252-5029>, e-mail: irinanayver@gmail.com

Збройна агресія Російської Федерації проти України є лакмусовим аркушем людяності українського народу, зокрема щодо домашніх улюбленців. Непоправні втрати від війни вимірюються не тільки людськими життями, а й життями тварин. Тому актуальним залишається проведення судових експертиз, об'єктами дослідження яких є домашні тварини (живі й загиблі). Злочини проти тварин під час війни можна об'єднати в три групи: злочини проти домашніх тварин, злочини проти сільськогосподарських тварин (руйнування ферм, розстріл тварин) і злочини проти диких тварин (зокрема, тих, яких утримують у неволі: у зоопарках, притулках тощо). Усі ці злочини створюють значну суспільну небезпеку та спричиняють негативні наслідки як під час війни, так і після її завершення. За результатами дослідження наукових праць і методичної літератури розглянуто проблематику проведення судових товарознавчих експертиз із оцінювання домашніх тварин під час воєнного стану (війни).

Ключові слова: війна; воєнний стан; судова товарознавча експертиза; домашні тварини; об'єкт дослідження; живі тварини.

The Issues of Conducting Forensic Commodity Examinations to Assess Domestic Animals During Martial Law

Iryna Naiver

The armed aggression by the Russian Federation against Ukraine serves as a litmus test for the Ukrainian people's humanity, particularly concerning their domestic pets. The irreparable losses incurred during the war are measured not only in human lives but also in the animals' lives. Therefore, the need for conducting forensic examinations remains relevant, with the subjects of examination being domestic animals, both living and deceased. Crimes against animals during wartime can be categorized into three groups: crimes against domestic animals, crimes against agricultural animals (destruction of farms, shooting of animals), and crimes against wild animals (especially those held in captivity, such as in zoos or shelters). All these crimes pose significant societal risks and have negative consequences both during and after the war. This study examines the issues surrounding the conduct of forensic commodity examinations assessing domestic animals during martial law.

Keywords: war; martial law; forensic commodity examination; domestic animals; subject of examination; living animals.

Від 24 лютого 2022 року триває кривава війна, безпідставно розв'язана Росією проти мирного населення України. Страждають і гинуть громадяни. А ще страждають тварини. І якщо люди хоча б якось здатні подбати про свою безпеку, то тварини беззахисні перед жахіттями війни [1].

На щастя, більшість українців не кинули братів своїх менших, намагаючись допомогти настільки, наскільки це можливо

На жаль, дехто полишив тварин у помешканнях або викинув на вулицю, навіть не намагаючись відшукати їм прихисток у волонтерів, друзів або сусідів [1].

Шкоду, заподіяну війною тваринам, потрібно обліковувати за групами — домашні тварини, зокрема безпритульні, свійські й дикі тварини [2]. Якщо з першими двома групами алгоритм визначення шкоди розглянуто в цих тезах, то питання щодо диких тварин потребує подальшого вивчення.

Перед судовими експертами-товарознавцями постають нові завдання: експертів залучають для визначення шкоди й завданих збитків внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Зазначимо, що постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок

збройної агресії Російської Федерації» не містить згадок про порядок обрахунку збитків, завданих тваринному світові: тварин згадано лише в розділі про збитки, заподіяні водним ресурсам [3]. Водночас Методика визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації, розроблена на виконання згаданої постанови, містить порядок обрахунку шкоди, заподіяної, зокрема, і шляхом знищення тварин, проте лише тих, що належать до мисливських [4; 2].

Згідно зі ст. 180 гл. 13 «Речі. Майно» розд. III «Об'єкти цивільних прав» книги першої «Загальні положення» Цивільного кодексу України:

«Стаття 180. Тварини

- 1. Тварини є особливим об'єктом цивільних прав. На них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом.*
- 2. Правила поводження з тваринами встановлюються законом.*
- 3. Тварини, занесені до Червоної книги України, можуть бути предметом цивільного обороту лише у випадках та порядку, встановлених законом» [5].*

Тварини можуть бути об'єктами права власності і на них поширюється правовий режим речей. Аналізування чинних нормативно-правових актів свідчить, що тварини домашні є рухомим майном, яке є особливим об'єктом цивільних прав.

Домашні тварини, щодо яких ринок сформовано ще до вторгнення Російської Федерації з можливістю проведення незалежного адекватного маркетингу на неопкупованих територіях і визначення матеріальної шкоди, підлягають оцінюванню за комплексним підходом спеціалістами в галузі товарознавства й у галузі ветеринарії.

Під час оцінювання вартості домашніх тварин товарознавчі дослідження проводять як за наявності об'єкта дослідження, так і за його відсутності — за вихідними даними з матеріалів справи щодо об'єкта дослідження [6].

Експерт використовує такі вихідні дані: племінні документи, ветеринарні документи (ветеринарний паспорт) і договір передачі або купівлі-продажу тварини, які підтверджують наявність у нього заявленої породи й рівня здоров'я [7]. Тільки за наявності названих вихідних даних експерт-товарознавець може розпочати етап оцінювання. Якщо документи втрачено, знищено тощо, тоді всю інформацію беруть із протоколів допиту потерпілих.

Загальні вимоги, порядок, принципи, методичні підходи й методи оцінки, база оцінки та види вартості регламентовано Національним стандартом № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1440 [8].

Укладанню договору на проведення оцінки майна передують вибір бази оцінки, який залежить від мети проведення оцінки, умов використання її результатів, особливостей майна і нормативних вимог. База оцінки — це комплекс методичних підходів, методів та оціночних процедур, що відповідають певному виду вартості майна. Оцінку проводять із застосуванням бази, що відповідає ринковій вартості або неринковим видам вартості [7].

За наявності необхідної інформації визначення ринкової вартості можливе із застосуванням усіх методичних підходів [7].

Перевагу під час експертної оцінки домашніх тварин надають таким методичним підходам, як порівняльний, витратний, дохідний. Застосування кожного з них залежить від доцільності й мети оцінки об'єктів дослідження.

Тому алгоритм проведення товарознавчої експертизи із визначення ринкової вартості та матеріального збитку домашніх тварин (як живих, так і загиблих) залишається таким: ідентифікація об'єкта дослідження згідно з відомостями, зазначеними в постанові слідчого, або з інших матеріалів кримінального провадження (порода, стать, вік, маса, окрас і наявність документів, які засвідчують родовід тварини тощо); проведення маркетингового дослідження щодо ринкової вартості пропозицій до продажу на ринку України подібного майна; вибір необхідних методичних підходів, методів і оціночних процедур, що найповніше відповідають меті оцінки й обраній

базі; визначення ринкової вартості об'єкта дослідження шляхом розрахунку середньої ринкової вартості пропозиції до продажу подібного майна, а щодо визначення матеріального збитку, урахувуючи, що досліджуване майно (тварини) постраждало внаслідок воєнних дій, розрахунки проводять, беручи за основу ринкову вартість об'єктів (тварин) до моменту їх ушкодження (загибелі) з урахуванням їхнього стану із подальшим застосуванням методичних підходів та оціночних процедур; узгодження результатів оцінки в експертизі, одержаних із застосуванням різних методичних підходів; оформлення результатів товарознавчої експертизи [7, 8].

Отже, розслідування злочинів проти тварин та оцінювання збитків від утрати або загибелі тварин під час війни потребує співпраці та взаємодії значної кількості організацій, які є свідками воєнних дій і їхніх наслідків, що сприятиме збиранню повноцінної доказової бази та з'ясуванню всіх обставин справи із метою притягнення до відповідальності винних у крадіжках тварин, жорстокому поводженню з ними та інших злочинах щодо тварин.

Перелік джерел посилання

1. Григоренко М. Невинні жертви війни: через росіян в Україні голодують тварини у зоопарках / УНІАН. 02.03.2022. URL: <https://www.unian.ua/ecology/nevinni-zhertvi-viyni-cherez-rosiyan-v-ukrajini-goloduyut-tvarini-u-zooparkah-11726218.html> (дата звернення: 05.09.2023).
2. Шутяк С. Злочини проти тварин під час війни / Just talk. 27.02.2023. URL: <https://justtalk.com.ua/post/zlochini-proti-tvarin-pid-chas-vijni> (дата звернення: 05.09.2023).
3. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : пост. КМУ від 20.03.2022 р. № 326 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
4. Методика визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації : затв. наказом Міндовкілля України від 05.10.2022 р. № 414 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-22#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
6. Мануленко О. В., Михальський О. О., Донцова О. С. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики. *Проблемні питання з оцінювання домашніх тварин при проведенні судово-товарознавчих експертиз* : мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18—19.04.2019). С. 407—409.
7. Методичні рекомендації з питань призначення та проведення судових експертиз з оцінки худоби, птиці та інших живих тварин – об'єктів господарювання : метод. рек. ; звіт НДР (заключ.) / МЮУ, ХНДІСЕ ; кер. А. І. Лозовий; викон.: О. О. Михальський, О. С. Донцова, В. М. Губарева та ін. 0107U000417. Інв. N 10.2009.11.2030. Харків, 2009. 174 с.
8. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : затв. пост. КМУ від 10.09.2003 р. № 1440 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF> (дата звернення: 05.09.2023).